

Felülkerekedni a recesszió: Foglalkoztatással kapcsolatos állami kezdeményezések az EU tagállamaiban és Norvégiában

Összefoglaló

Bevezetés

Az európai gazdaság jelenleg egy olyan gazdasági hanyatlás kihívásaival szembesül, amelyet világszerte a második világháború befejezése óta a legmélyebb és legkiterjedtebb recesszióknak tekintenek. Válaszként az Európai Unió és az egyes tagállamok is a legkülönbözőbb állami eszközöket vezették be és/vagy dolgozták át annak érdekében, hogy támogassák a gazdaságot és a munkaerőpiacot.

Ez az Európai Szerkezetátalakítási Megfigyelőközpont (ERM) által készített jelentés rendszeres áttekintést nyújt azokról az állami kezdeményezésekről, amelyeket a jelenlegi recesszió kezelése érdekében az EU tagállamai és Norvégia hajtottak végre, illetve vettek tervbe 2009 április-májusában. A jelentés a Megfigyelőközpont kapcsolattartói hálózatától érkezett kutatási eredményeken és saját, házon belüli kutatásán alapul. A jelentés csak azokat az eszközöket vette figyelembe, amelyek a foglalkoztatás fenntartására, illetve a munkahelyteremtésre és/vagy a munkaerő jövedelemtámogatására összpontosítanak. A jelentés a végrehajtott kezdeményezések teljes körű felsorolása helyett inkább arra kíván rávilágítani, hogy a tagállamok és Norvégia milyen különböző megközelítéseket követtek.

Szakpolitikai háttér

2008 novemberében az Európai Bizottság közzétette az európai gazdasági fellendülés tervét, azzal a céllal, hogy felvázolja, „hogyan lehet határozott, összehangolt intézkedésekkel fellépni a gazdasági válság ellen”. A terv bemutatásakor az Európai Bizottság elnöke, José Manuel Barroso azt írta, hogy örömeire szolgált azt látni, hogy „az európai fellépéssel kapcsolatban egyeztetett elveket a nemzeti kormányok is alkalmazzák, amikor a náluk uralkodó helyzet enyhítésén dolgoznak”. Az ERM elemzése megvizsgálja mind az EU tagállamai által hozott intézkedések széles palettáját, mind pedig a kialakuló közös irányvonalakat.

A tagállamok többsége átfogó válságkezelő csomagot léptetett életbe a jelenlegi recesszióra adott válaszként,

amely különböző eszközökből és forrásokból áll, hogy megbirkózzanak a jelenlegi helyzetből fakadó gazdasági, pénzügyi, foglalkoztatási és szociális problémákkal. Mindazonáltal Európa-szerte eltérő típusú gyakorlati megközelítéseket alkalmaznak a gazdasági visszaesés idején a vállalatok és magánszemélyek támogatására. Más és más egyedi eszköztípusra és célcsoportra helyeződik a hangsúly, és eltérő lehet az ugyanazt a cselekvési irányt megcélzó intézkedések egyedi kialakítása is.

Hasonlóképpen, bár széles körben elismerik, hogy a szociális párbeszéd a recesszió összefüggésében elengedhetetlen szerepet játszik a tisztességes és átfogó szabályozások biztosításában, a szociális partnereknek a recessziós intézkedések kidolgozásában és végrehajtásában való részvétele – a szakpolitikai tervezésbe való bevonásuk szintjét és mértékét tekintve – igen eltérő Európa különböző részein.

Fő megállapítások

A tagállamokban és Norvégiában a recesszió kezelésére elfogadott foglalkoztatáspolitikai eszközök nemcsak a tömeges elbocsátások elkerülésében nyújtanak segítséget, hanem minimalizálják az elbocsátás, valamint a munkaerő-felvétel vagy az újbóli felvétel költségeit is. Így egyidejűleg mérséklik a válság munkaerőt érintő munkaerő-piaci és szociális hatásait, megkönnyítik a vállalati szintű kiigazításokat, ugyanakkor egy közép-hosszú távú kitekintést ölelnek fel, amely magában foglalja a humántőke-befektetéseket és a vállalatoknál felhalmozódott sajátos szakértelem megővését.

A leginkább elterjedt állami kezdeményezések nagyjából három csoportba sorolhatók:

- megelőző jellegű munkahelymegőrző intézkedések, amelyek célja az emberek foglalkoztatásának megtartása például azáltal, hogy támogatják a vállalkozásokat vagy jövedelemtámogatást nyújtanak azoknak a

munkavállalóknak, akik munkahelyük megóvása érdekében elfogadták a bércsökkenést;

- olyan eszközökre épülő munkahelyteremtő intézkedések, amelyek előmozdítják a munkanélküliségből a foglalkoztatásba való átmenetet – kiemelt figyelmet fordítva az egyéni álláskeresőkre;
- a magánszemélyeknek leépítés esetén pénzügyi támogatást nyújtó kezdeményezések, amelyek a munkanélküliek és a munkaerőpiacon kívüliek jövedelemtámogatásának kategóriájába tartoznak.

A munkahelymegőrző intézkedések közé tartozik például a rövidített munkaidő vagy az átmeneti elbocsátás támogatása, a személyzeti képzési tevékenységek számára nyújtott támogatás, illetve a nem bérjellegű munkaerőköltségek csökkentése vagy felfüggesztése. Ebbe a kategóriába tartozik a vállalatok közvetlen vagy közvetett támogatása is. Számos tagállam átdolgozta kezdeményezéseit, illetve új kezdeményezéseket vezetett be a rövidített munkaidővel vagy az átmeneti elbocsátással kapcsolatban, rendszerint a szociális partnerek bizonyos fokú bevonása mellett. Az eszközök többsége a gazdasági tevékenység valamennyi ágazatát felöleli, néhány rendelkezés pedig a veszélyeztetett iparágakra összpontosít. A rövidített munkaidőt illetően pénzügyi támogatásra jogosult munkavállalók típusa is eltérő lehet, néha ide tartoznak az ideiglenes vagy részidős munkavállalók is. A pénzügyi támogatás a bérköltségekhez és/vagy a szociális biztonsághoz nyújthat hozzájárulást. Az egyéb képzési juttatásokon túl néhány ország összekapcsolja a képzési intézkedéseket a rövidített munkaidő támogatásával, aminek célja javítani a munkavállalók foglalkoztathatóságát. Azonban az utóbbi képzések inkább rövid időtartamúak, így valószínűleg hatékonyságuk is korlátozott. Ráadásul a szakismeret-fejlesztési befektetések hozzáadott értéke nem mindig egyértelmű a munkáltató számára, ha nem világos előtte, hogy a munkavállalók a munkaerő-állományában maradnak-e, és amennyiben igen, mennyi ideig.

A munkahelyteremtő intézkedések közé tartoznak az állásközvetítési tevékenységek, a vállalatoknak nyújtott ösztönzők, hogy további munkavállalókat foglalkoztassanak, a képzés, a mobilitási támogatások és az önálló vállalkozói tevékenység támogatása. Az állásközvetítés a megüresedett álláshelyek tevékeny keresését és ezekhez a megfelelő jelöltek kiválasztását jelenti, továbbá felöleli az álláskeresőknél nyújtott tanácsadást és felkészítést az állás megpályázására. Néhány ország a személyre szabott szolgáltatásnyújtást hangsúlyozza, és megcélozhatnak egyes veszélyeztetett csoportokat vagy ágazatokat is. A jelenlegi hitelválság időszakában a pénzügyi támogatás – a nem bérjellegű munkaerőköltségek

csökkentése, a bértámogatások vagy a finanszírozáshoz való hozzáférés tekintetében – fontos ösztönző a munkahelyteremtés, az önfoglalkoztatás vagy a vállalkozásindítás bátorítására.

A jövedelemtámogatási intézkedések főként a munkanélküli ellátásokkal kapcsolatos szabályozások módosítására vonatkoznak, általában a jogosultságot, az összeget és a jogosultság időtartamát illetően. Néhány kormány a jelzáloghitel-törlesztésben is segítséget nyújtott.

Szakpolitikai iránymutatások

- A munkahelymegőrző és -teremtő állami támogatásokat akkor is fenn kell tartani, ha javulnak a gazdasági mutatók.
- Fontos, hogy a munkahelymegőrzés és -teremtés érdekében a növekedésnek kedvező szakpolitikai intézkedések kerüljenek előtérbe, mint amilyenek az oktatás, a K+F, az innováció, a beruházások és a finanszírozáshoz való hozzáférés.
- A bankok szerkezetátalakítását gyorsabban kell végrehajtani.
- A foglalkoztatástámogatás csak átmeneti jellegű lehet, a gazdaság egészére alkalmazni kell, és a munkavállalók foglalkoztatásának megőrzésére kell összpontosítani, nem pedig a leépítésekre és átképzésekre.
- A kormányoknak erősíteniük kell a munkanélkülieknek szánt jövedelemfenntartó intézkedéseket, mint amilyenek a munkanélküli ellátások, a szociális segélyek és a nyugdíjak.
- A hagyományos iparágak nagyvállalatainak nyújtott támogatást szerkezetátalakításhoz kell kötni.
- A kizárólag a gazdasági növekedés ösztönzésére vagy a munkaerőpiacra összpontosító elszigetelt eszközökkel szemben előnyben részesítendő az átfogó válságkezelési csomagok.
- Fontos, hogy jó együttműködés alakuljon ki a nemzeti érdekelt felek között, és Európa-szerte összehangolt megközelítést kövessenek.

További információ

A „*Felülkerekedni a recesszió: Foglalkoztatással kapcsolatos állami kezdeményezések az EU tagállamaiban és Norvégiában*” (*Tackling the recession: Employment-related public initiatives in the EU Member States and Norway*) című jelentés elérhető az alábbi internetes címen: www.eurofound.europa.eu/emoccc/erm/studies/tn0907020s/index.htm;

Irene Mandl, kutatási vezető (Livia Sivatore-val)
ima@eurofound.europa.eu